

Styret i MELHUS SPAREBANK
Postboks 40
7221 MELHUS

VÅR REFERANSE
23/1914

DERES REFERANSE

DATO
24.11.2023

Tilsynsrapport

Finanstilsynet gjennomførte tilsyn i Melhus Sparebank 9.- 10. mai 2023. Formålet med tilsynet var å vurdere utvalgte deler av bankens interne virksomhetsstyring, kredittrisiko, likviditets- og finansieringsrisiko og markedsrisiko. Tilsynet ble gjennomført i bankens lokaler på Melhus som en forlengelse av det dokumentbaserte tilsynet som ble varslet banken i brev av 8. februar 2023.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige tilsynsrapport datert 7. juli 2023 og styrets svarbrev datert 31. august 2023.

1. Intern virksomhetsstyring

1.1 Strategi, vekst og økonomisk status

I den foreløpig tilsynsrapport understreket Finanstilsynet at bankens etterlevelse av kapitalkravene kan bli utfordret med økningen i systemrisikobufferen med 1,5 prosentpoeng ved utgangen av 2023. Ved utgangen av andre kvartal 2023 hadde banken en margin til samlet krav til ansvarlig kapital på 0,9 prosent. Samtidig registrerte Finanstilsynet at over [REDACTED] av bankens engasjementer innen BM var klassifisert som "høy risiko" ved utgangen av første kvartal, og at banken har betydelig eksponering mot bransjer med svak utvikling, herunder eiendom og eiendomsdrift. Bankens hadde likevel planlagt vekst [REDACTED] innenfor BM. Finanstilsynet understreket viktigheten av at styret lager en plan for styrket soliditet, spesielt med tanke på mulige tapsutsatte bedriftsengasjementer med høy risiko i 2023-24.

Styret skriver i sitt svar at styret behandlet og vedtok bankens kapitalplan i møter den 15. juni og 28. august. Viktige tiltak for å styrke soliditeten inkluderer forventet årsoverskudd, endringer i porteføljene, samt fondsobligasjonskapital- og ansvarlig lån. Finanstilsynet merker seg at banken utstedte fondsobligasjonskapital pålydende 50 millioner kroner i august 2023 og ansvarlig lån pålydende 70 millioner kroner 6. september 2023. Videre merker Finanstilsynet seg at høyrisikoengasjementer har blitt redusert, og at det er en økning i forfalte engasjementer. Det fremgår av svarbrevet at styret er oppmerksom på risikoen for økte tap og har tatt høyde for dette i kapitalplanen. Styret opplyser at korrigeringer i rapporterte kapitaldekningsdata er blitt gjort, og at kvartalsrapporten gjengir riktig informasjon. Finanstilsynet noterer fra styrets svarbrev at på bakgrunn av bankens kapitalplan forventer styret at banken har en samlet kapitaldekning på [REDACTED] prosent per 31. desember 2023. Dette tilsvarer en margin til kravet til ansvarlig kapitaldekning på [REDACTED] prosent. Etter Finanstilsynets vurdering er det svært viktig at banken til alle tider er bevisst på hva kapitaldekningen i banken er. Bankens må derfor ha systemer for å kunne overvåke kapitaldekningen løpende.

Finanstilsynet forventer at styret vurderer utbyttebetaling for regnskapsåret 2023 i lys av bankens faktiske kapitaldekning og vekstambisjoner, og påser at banken til enhver tid har tilstrekkelig god margin til kapitalkravene.

1.2 Overordnet styring og kontroll

1.2.1 Strategi og overordnede retningslinjer

I den foreløpige tilsynsrapporten stiller Finanstilsynet spørsmål ved bankens strategi om å oppnå en vekst på [REDACTED] innenfor BM, gitt at over [REDACTED] av bankens engasjementer innen BM er klassifisert som høyrisiko. I tillegg er nesten [REDACTED] av forvaltningskapitalen bundet opp i eiendom og eiendomsdrift. Styret skriver i sitt svar at ved utgangen av første kvartal 2023 hadde banken [REDACTED] engasjement i høyrisikoklasse (8-12). Dette tallet var [REDACTED] per 31. juli 2023 og justert for en konverteringsfeil, [REDACTED].

[REDACTED] BM-porteføljen stod for [REDACTED] prosent av totalt utlånsvolum per 30. juni 2023, hvorav [REDACTED] prosent av BM-porteføljen var eiendomslån, hvilket tilsvarer [REDACTED] av bankens totale utlån. Videre presiserer styret at banken har et vekstmål på [REDACTED] prosent for BM og opplyser at markedsveksten innenfor BM, uttrykt som 12 måneders vekst per første kvartal i utlån til ikke-finansielle foretak, er vesentlig høyere enn bankens vekstmål. [REDACTED].

[REDACTED] Finanstilsynet noterer at styret mener [REDACTED] prosent utlånsvekst på BM er forsvarlig.

1.2.2 Risikostyring og kontrollmiljø

Risikostyrings- og etterlevelsesansvarlig

Regelverket stiller strenge krav til virksomhetsstyring med blant annet lovkrav om uavhengige kontrollfunksjoner. Prinsippet om forholdsmessighet i CRR/CRD IV-forskriften legger til grunn at styrings- og kontrollordninger skal stå i forhold til risikoen ved og omfanget av virksomheten. Forskriften åpner i §§ 38 og 39 for at leder av kontrollfunksjonene i mindre foretak med mindre kompleks struktur kan ha ansvar for andre områder dersom interessekonflikter unngås. I den foreløpige tilsynsrapporten vurderte Finanstilsynet med bakgrunn i foretakets størrelse og kompleksitet at andrelinjefunksjonens kapasitet ikke er tilstrekkelig, og at kun ett årsverk med ansvar for både risikokontroll og etterlevelse fremstår som krevende. Finanstilsynet viste til finansforetaksloven § 8-6 første ledd og ba i foreløpig rapport styret om å vurdere andrelinjefunksjonens kapasitet og organisering.

Styret skriver i sitt svar at det den 14. august besluttet at Risk & Compliance-ansvarlig skal evaluere kapasiteten og organiseringen av bankens Risk & Compliance-funksjon med KPMG som rådgiver. Vurderingen skal være klar innen 31. desember 2023. Finanstilsynet ber om at vurderingen oversendes når den foreligger.

Overvåkning og rapportering

I den foreløpige tilsynsrapporten henviste Finanstilsynet til risikorapporten for første kvartal 2023 hvor [REDACTED]

Finanstilsynet understreker viktigheten av at bankens uavhengige kontrollfunksjoner sikrer overholdelse av de interne risikorammene.

1.2.3 Klima, miljø og samfunnsansvar

I den foreløpige tilsynsrapporten reiste Finanstilsynet spørsmål om hvordan styret vil sikre etterlevelse av retningslinjene for klima- og miljørisiko i kredittsakene, og hvordan klima- og miljørisiko vil innarbeides i bankens overordnede strategi. Styret skriver i sitt svar at klima- og miljørisiko nå vurderes i alle BM-kredittsaker, og at styret vil sørge for at det blir gjennomført opplæring og erfaringsutveksling blant bankens ansatte. Videre fremgår det av svarbrevet at styret vil pålegge bankens ledelse å ha større fokus på miljø i kredittvurderinger, og øke kvaliteten i kredittvurderingene. Finanstilsynet noterer at styret vil sette søkelys på å følge bransjens utvikling, og forbedre kredittvurderingene med miljøfokus. Sammen med Eika-bankene og Eika-Gruppen utvikles en felles klima- og miljøstrategi, som styret i banken vil vurdere i løpet av denne høsten. Finanstilsynet har merket seg at administrasjon vil foreslå en intern plan for å innpasse klima og miljø i bankens drift.

1.2.4 Internrevisjonsfunksjonen

I den foreløpige tilsynsrapporten viste Finanstilsynet til bankens interne plan for å forbedre styring og kontroll. Finanstilsynet ba styret vurdere å øke omfanget av internrevisjonens aktiviteter, i første rekke rettet mot områder til støtte for bankens arbeid for å bringe bankens styring og kontroll opp på et tilfredsstillende nivå. Finanstilsynet ba også styret vedta tydeligere krav og prosess for å følge opp internrevisjonens anbefalinger. I styrets svarbrev fremgår det at internrevisjonsplanen for 2023 representerer en vesentlig økning i bruk av internrevisor, og at styret i planleggingen for 2024 på nytt vil vurdere omfanget av internrevisjonens arbeid. Styret opplyser at det vil påse at det stilles tydelige krav til administrasjonens gjennomføring av internrevisjonens forslag til forbedringer, samt oppfølging av disse.

1.2.5 Valgt revisor

Finanstilsynet pekte i den foreløpige tilsynsrapporten på at revisor i oppsummeringen av revisjonen for styret i februar 2023 hadde flere vesentlige observasjoner og anbefalinger knyttet til rutiner og prosesser. Forhold tatt opp av revisor for 2022 var også tema i revisjonen for 2021. Det stedlige tilsynet avdekket at styret ikke behandlet revisors tilleggsrapport, jf. revisjonsforordningen (537/2014) artikkel 11 som gjennomført i revisorloven § 12-1. Finanstilsynet understreket i den foreløpige tilsynsrapporten betydningen av at styret har en kommunikasjon med revisor som sikrer både overholdelse av formelle lovkrav, og at revisors merknader blir fremlagt styret tidsriktig og i en form som gjør at styret kan treffe nødvendige vedtak for å utbedre forhold tatt opp av revisor.

Finanstilsynet pekte på betydningen av at styrets protokoller; inklusive protokoller fra et eventuelt revisjonsutvalg, er fullstendige og gir et riktig bilde av styrets arbeid, og at også bankens oppfølging av revisors påpekninger følges opp og dokumenteres. Dette gjelder også forhold som nødvendigvis ikke tas opp i nummererte brev. Styret opplyser i svarbrevet at det vil påse at banken gjennomfører anbefalinger fra valgt revisor, og at styret også vil sikre at revisors tilleggsrapport behandles i styret.

2. Kredittrisiko

2.1 Vurdering av kredittrisikonivå

2.1.1 Porteføljekvalitet

Finanstilsynet påpekte i den foreløpige tilsynsrapporten at banken har hatt høy andel engasjementer med høy risikoklasse i BM-porteføljen over tid. Under tilsynet informerte banken om at økningen i andelen høyrisiko i BM-porteføljen skyldes feil i konverteringen til nytt kjernebanksystem, samt

manglende engasjementsoppfølging. Finanstilsynet ba om styrets kommentarer til porteføljekvaliteten og oppdatert status for andel høyrisiko i BM-porteføljen.

Det fremgår av styrets svar at andelen engasjementer med høy risikoklasse [redacted] [redacted] Ved utgangen av første kvartal 2023 var andelen høyrisikoengasjementer på BM [redacted] mens den ble redusert til [redacted] ved utgangen av juli 2023. Styret opplyser at dersom det korrigeres for tekniske feil i forbindelse med konverteringen, er andelen høyrisikoengasjementer på BM [redacted] ved utgangen av juli 2023. Videre opplyser styret at banken ser en glidning mot økende risikoklasse innenfor PM, hvor andel høyrisiko ved utgangen av juli er [redacted] Tilsvarende andel i risikoklasse 8-12 for alle Eika-banker på samme tidspunkt er [redacted]

Finanstilsynet merker seg at styret ikke er tilfreds med situasjonen og har hatt stor oppmerksomhet på porteføljekvaliteten. [redacted]

[redacted] Finanstilsynet merker seg at styret følger opp gjennomføring av tiltak og konkrete resultater, periodisk oppfølging og vurdering av kundeengasjementer, samt oppfølging av mislighold og tapsvurderinger. Dette gjelder både for BM og PM.

Finanstilsynet merker seg også at styret vil vurdere å fastsette nytt mål for andel engasjement i risikoklasse 8-12 etter at modellen er validert, og foreta en fornyet vurdering av risikonivå og rammer i kredittpolicy i lys av fremtidig risikoprofil.

Finanstilsynet viser til at banken over tid har hatt betydelig andel høyrisiko i BM-porteføljen, og at andelen har vært påvirket av manglende innbetalinger og restanser som følge av forhold hos kunden eller manglende oppfølging og ressurser for oppfølging fra bankens side. Etter Finanstilsynets vurdering indikerer andelen lån med høy risikoklasse at banken har en betydelig høyere kredittrisiko i bankens utlån til bedriftskunder enn styrets risikoappetitt tilsier. Finanstilsynet vil igjen understreke viktigheten av at ikke risikoklassifiseringsmodellens resultater undervurderes. Finanstilsynet legger til grunn at styret tilpasser bankens risikoappetitt og tilhørende rammesetting på kredittområdet etter bankens risikobærende evne.

2.1.2 Betalingslettelser (forbearance)

I foreløpig tilsynsrapport stilte Finanstilsynet spørsmål om kvaliteten i rapporteringen av forbearance og om nivået er underrapportert. I styrets svarbrev opplyses det om at banken har gjennomgått merking av betalingslettelser og gjennomfører en ny runde med opplæring av bankens rådgivere for å sikre korrekte registreringer. Finanstilsynet noterer seg at merking av betalingslettelser også vil inngå i kredittavdelingens stikkprøvekontroller innenfor kredittområdet.

2.1.3 Mislighold

I den foreløpige tilsynsrapporten pekte Finanstilsynet på at banken hadde en betydelig reduksjon i andel misligholdte lån fra 2021 til 2022, og ba om styrets vurdering av utviklingen og nivået i misligholdte engasjementer i BM-porteføljen. Videre pekte Finanstilsynet på enkelte uoverensstemmelser i bankens årsrapport, og at det ikke var gjennomført nødvendige avstemminger mellom noter i årsregnskapet og bankens myndighetsrapportering.

I styrets svarbrev opplyses det om at for BM har brutto misligholdte engasjementer over 90 dager økt fra 20 millioner kroner til 56 millioner fra årsskiftet til andre kvartal 2023. Misligholdte engasjement utgjør 1,9 prosent av BM porteføljen per andre kvartal 2023. Gjennomsnitt for sammenlignbare sparebanker er 2,3 prosent. Styret vurderer at selv etter denne økningen har banken et relativt lavt nivå av misligholdte BM-engasjement. Det er styrets vurdering at den generelle utviklingen i norsk økonomi tilsier at misligholdte lån i banken kan øke noe i forhold til de lave nivåene banken hadde i perioden 2020-2022, men at andelen misligholdte lån fremdeles vil ligge på et lavt nivå også sammenlignet med andre banker.

I svarbrevet opplyser styret at administrasjonen har innført en rutine for bedre avstemminger og kontroller i forbindelse med avlegging av regnskap per andre kvartal 2023, og at styret vil sørge for en forenklet revisjon av kvartalsregnskapet per tredje kvartal 2023

2.1.4 Tapsavsetninger og tapsetningsgrader

Bankens tapsavsetninger og tapsavsetningsgrad fremstår som lave ved utgangen av 2022 i lys av observasjonene i den foreløpige tilsynsrapporten og vurdert mot andre banker. Finanstilsynet ba i den foreløpige tilsynsrapporten om styrets vurdering av tapsavsetninger og tapsavsetningsgrad.

Det fremgår av styrets svarbrev at store deler av bankens utlånsportefølje er sikret mot pant i eiendom med klar overvekt mot boligeiendom. Etter styrets vurdering er bankens sikkerhetsmasse satt sammen med overvekt mot boligeiendom slik at det vil være naturlig at banken har noe lavere tapsavsetninger enn banker med annen sammensetning av porteføljen.

Tapsberegningene behandles av styret hvert kvartal og engasjementene gjennomgås etter behov. Finanstilsynet merker seg fra styrets svar at bankens metodikk på området har hatt svakheter som er påpekt av bankens revisor, men at banken ved regnskapsavleggelsen pr 30. juni 2023 har benyttet en forbedret metodikk som gir en noe høyere tapsavsetning enn ved utgangen av 2022. Styret mener likevel at tapsavsetningene ved utgangen av 2022 var på et rimelig nivå.

2.1.5 Modellbaserte tapsavsetninger

Modelljusteringer og overstyringer

I den foreløpige tilsynsrapporten pekte Finanstilsynet på at overstyringer kan medføre mindre konsistens i tapsavsetningspraksis over tid. I noen tilfeller kan imidlertid overstyringer være nødvendig der modellene ikke tar tilstrekkelig hensyn til oppdatert informasjon og der det tar tid å tilpasse modellene. Finanstilsynet forventer at det blir nedfelt klare og konkrete retningslinjer for overstyringer, herunder i hvilke tilfeller overstyringer kan foretas. Videre må det fremgå av retningslinjene hvem som skal godkjenne eventuelle overstyringer. Det vises til EBA-retningslinjer, EBA-GL-2017-06, som har et eget kapittel om "Use of temporary adjustments".

Banken foretok ved årsslutt 2022 en justering av BM-engasjementer i trinn 2 og flyttet en større andel til trinn 1. I tillegg nedjusterte banken makrofaktorene for å hensynte at PDene i BM-porteføljene er for strengt kalibrert. Skjønnsmessige justeringer på flere områder og justeringer i makromodellen for å kompensere for svakheter i PDer gjør det vanskelig å vurdere om tapsavsetningene gir forventningsrett estimat i henhold til IFRS 9-regelverket. Finanstilsynet stilte i den foreløpige tilsynsrapporten spørsmål om bankens justeringer i modellbaserte tapsavsetninger og porteføljekorreksjoner burde inntas som en skjønnsmessig overstyring (toppkorreksjon), slik at banken blant annet sikrer en mer konsistent bruk av modellene.

Det fremgår av styrets svarbrev at banken vil innta eventuelle justeringer i modellbaserte tapsavsetninger og porteføljekorreksjoner som en skjønsmessig overstyring (toppkorreksjon). Det opplyses at banken har gjennomført dette per 30. juni 2023.

Uten foretatte justeringer ville de samlede modellbaserte tapsavsetningene anslagvis vært [redacted] kroner høyere, hvilket ville medført en samlet tapsavsetning på [redacted] prosent av brutto utlån, mot [redacted] prosent ved utgangen av 2022. Dette utgjør etter Finanstilsynet vurdering ingen vesentlig forskjell. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om styrets vurdering av konsekvensene av ingen korreksjoner for modellmessig overvurdering av tapsrisiko og strengt kalibrert PD gjennom å flytte engasjementer fra trinn 2 og gjennom justering av makrofaktorer ved utgangen av 2022. Finanstilsynet kan ikke se at styret har vurdert dette i sitt svarbrev.

Finanstilsynet ba i foreløpig tilsynsrapport om å redegjøre for innhold og status i arbeidet med å forbedre modellene for modellbaserte tapsavsetninger. Finanstilsynet registrerer av styrets svarbrev at det er et pågående utviklingsarbeid i Eika knyttet til makromodeller, kalibrering av makrofaktorer og simuleringsverktøy.

Sensitiviteter

I den foreløpige tilsynsrapporten ba Finanstilsynet om styrets vurdering av om vektleggingen av fremoverskuende informasjon gjennom bruken av makromodellen er tilstrekkelig.

Det fremgår av styrets svar at banken ved utgangen av 2022 anvendte makrofaktorer som etter styrets vurdering tilsier at det kan være rimelig med liten effekt i sensitivitetsanalysen. Styret fremholder i svarbrevet at makrofaktorene i modellen er endret etter årsskiftet, og disse ble benyttet i endelig regnskap. Sensitivitetsanalysen i regnskapet ble imidlertid ikke oppdatert i henhold til nye makrofaktorer. Styret vurderer at eierskapet til foretatte sensitivitetsvurderinger i bankens årsregnskap har vært begrenset. Finanstilsynet vil peke på at sensitivitetsanalyser og stresstester kan gi informasjon for å vurdere forutsetninger for IFRS 9-estimatene, og for å vurdere rimeligheten av estimatene i forskjellige scenarier.

2.1.6 Enkeltengasjementer – bedriftsmarkedet

Finanstilsynet tar til etterretning styrets redegjørelse om BM-engasjementene [redacted]. Finanstilsynet merker seg at risikoklassifisering og trinnplassering for [redacted] er endret. Det noteres at styret i svarbrevet er enig Finanstilsynets vurderinger av engasjementene blant annet når det gjelder lånevilkår (covenants) og verdivurderinger.

2.2 Styling og kontroll av kredittrisiko

2.2.1 Policy, risikotoleranse og rammer

Styret har fastsatt rammer for [redacted]

I den foreløpige tilsynsrapporten påpekte Finanstilsynet at rammene tillater en eksponering mot eiendom og eiendomsdrift tilsvarende [redacted] av bankens forvaltningskapital. Videre pekte Finanstilsynet på at styret tillater [redacted]

[REDACTED] Finanstilsynet reiste spørsmål om en slik eksponering kan anses som moderat kredittrisiko.

Det fremgår av svarbrevet fra styret at utlån til omsetning og drift av fast eiendom, samt bygg og anlegg utgjør [REDACTED] av BM-porteføljen, [REDACTED] og er knyttet til større eller mindre utleieenheter i Trondheim og omegn. Styret opplyser at om lag [REDACTED] av bankens utlånsvolum er sikret med pant i boligeiendom som enten er ferdigstilt eller er under utvikling, og at dette er det pantet som har "minst verdisvingninger". Styret opplyser at det har akseptert konsentrasjonsrisikoen som ligger i porteføljen ut fra denne begrunnelsen, men at styret vil foreta en fornyet gjennomgang av kredittpolicy i oktober 2023 og vurdere dette på nytt. Finanstilsynet påpeker at usikkerheten har økt som følge av høy inflasjon og rask økning i rentenivå, og at dette kan påvirke etterspørsel og prising av både bolig -og næringsseiendom. Finanstilsynet vurderer at rammene kan gjøre banken særlig sårbar ved vesentlig prisfall, og at styrets rammesetting kan åpne for en høyere risiko enn styrets risikoappetitt tilsier.

[REDACTED]
Videre kan ikke Finanstilsynet se at banken har etablert måltall for PD-verdier i hverken bankens kredittpolicy eller risikorapport. Finanstilsynet noterer at styret skriver i sitt svarbrev at det er etablert måltall for risikoklasser i stedet for PD-verdier, men at styret vil inkludere måltall for PD-verdier i kredittpolicy og risikorapport.

2.2.2 Organisering, fullmakter og engasjementsoppfølging

I den foreløpige tilsynsrapporten anbefalte Finanstilsynet banken å overvåke høyrisikoengasjementer månedlig. Styret skriver i sitt svar at styret har oppdatert rutinene for internkontroll i kredittområdet, inkludert månedlige sjekker for høyrisikoengasjement i BM. Styret opplyser at viktige parametere som overtrekk, restanser og likviditet overvåkes nøye, og at den nyeste rutinen inkluderer kontroll av blant annet forbearance, nye bevilgninger og høyrisikoengasjement.

I den foreløpige tilsynsrapporten viste Finanstilsynet blant annet til et større BM-lån som var innvilget på banksjefens personlige fullmakt, og understreket viktigheten av at bankens kredittsjef fremover utfører en evaluering av alle nye BM-engasjementer. Styret skriver i sitt svar at i henhold til bankens fullmaktsreglement behandles alle nye BM-kunder i kredittkomiteen, ledet av kredittsjefen, med beslutninger basert på BM-leders eller banksjefs fullmakt. Finanstilsynet noterer at styret har bedt administrasjonen foreta en ny vurdering av kredittkomiteens mandat og organisering. I den forbindelse skal det også gjøres en uavhengig gjennomgang av nye BM-kunder.

Ifølge bankens kredittpolicy skal kunderådgiver vurdere bruk av tilleggsvilkår ved innvilgelse av nye BM-lån. I den foreløpige tilsynsrapporten påpekte Finanstilsynet at kreditthåndboken er lite spesifikk og ba styret vurdere om banken bør lage en bedre liste over aktuelle lånevilkår. Finanstilsynet ba også banken redegjøre for hvordan etterlevelse av lånevilkår følges opp samt siste status for denne oppfølgingen. Styret opplyser i sitt svarbrev at kravstilling og oppfølging av covenants-krav ikke har fungert på en helhetlig og tilfredsstillende måte. Finanstilsynet merker seg imidlertid at kredittavdelingen har laget en ny liste over covenants-krav og nye oppfølgingsrutiner via CRM-systemet som banken nå er i ferd med å iverksette i organisasjonen.

2.2.3 Retningslinjer og rutiner for beregning av forventet tap

Andrelinjens kontrollfunksjon

Under det stedlige tilsynet opplyste banken at andrelinjefunksjonen (risikostyrings- og etterlevelsesfunksjon) ikke foretok uavhengig kontroll av metode og bruk av system for risikoklassifisering og beregning av forventet kredittap. Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at styret må påse at andrelinjefunksjonen ivaretar disse oppgavene. Finanstilsynet merker seg fra styrets svar at det i fremtiden blir foretatt uavhengige kontroller på kredittområdet.

Retningslinjer og rutiner for overstyring av beregnet tapsavsetningsbeløp

Kredittpolicy angir at banken skal ha en arbeidsrutine for manuelle korreksjoner av nedskrivninger i steg 1 og steg 2, og at manuelle korreksjoner skal dokumenteres med beregninger. Finanstilsynet viste under tilsynet til at mottatt retningslinje var udatert, fremstår uklar, lite forklarende og lite formalisert. Finanstilsynet pekte i den foreløpige tilsynsrapporten på at retningslinjen for overstyring av beregnet tapsavsetningsbeløp burde styregodkjennes, og at beslutninger om overstyringer og justeringer også burde løftes til styret. Finanstilsynet noterer at styret i svarbrevet opplyser at det vil sørge for at slike retningslinjer blir vedtatt av styret.

Vesentlig økning i kredittrisiko (SICR) - overføring til trinn 2

Finanstilsynet forventer at banken er varsom med bruk av lavrisikountaket for å sikre en rettidig identifisering av utlån med vesentlig økning av kredittrisiko. I tider med økt usikkerhet om den økonomiske utviklingen fremover, må banken være særlig aktsom ved oppfølging av kundenes finansielle situasjon. Det fremgår av svarbrevet at styret tar Finanstilsynets forventning om varsom bruk av lavrisikountaket til etterretning. Effekten av lavrisikountaket vil følges opp løpende.

Tilfriskning av misligholdte engasjementer

I den foreløpige tilsynsrapporten pekte Finanstilsynet på at EBA anbefaler at misligholdsdefinisjonen oppfyller kravene i CRR/CRD IV-forskriften 17, jf. forordning 575/2013 (CRR, artikkel 178), slik at banken har en enhetlig definisjon av mislighold for intern risikostyring og for rapportering etter IFRS 9 og kapitalkravregelverket. Dette tilsier at karensbestemmelsene i kapitalkravregelverket også bør anvendes i IFRS 9, se også pkt. 89 i EBA-retningslinjen.

Finanstilsynet registrerer av styrets svarbrev at banken benytter samme definisjon av mislighold i IFRS 9 som i rapportering av kapitaldekning. Det vil si at det også benyttes karensperiode for tilfriskning i IFRS 9.

Individuelle tapsavsetninger (trinn 3)

Det fremgår av bankens retningslinjer for avsetning til dekning av tap at tapsavsetninger i trinn 3 skal beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer. Det skal utarbeides tre scenarier (positivt, negativt og normalt), hvoretter scenariene skal sannsynlighetsvektes etter bankens skjønn for best å reflektere fremtidige kontantstrømmer fra engasjementet. Finanstilsynets gjennomgang av enkeltengasjementer viste i all hovedsak mangelfull dokumentasjon av tapsberegningene, hvor tapsligning og redegjørelse til tapsligning ikke foreligger. Scenarier, løsningstidspunkt, neddiskontering av kontantstrømmer og sannsynlighetsvekter foreligger ikke eller er mangelfulle. I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at mangler også er påpekt av valgt revisor både i revisjonen av regnskapet for 2022 og 2021. Finanstilsynet forventer at bankene ved måling av forventet kredittap generelt legger til grunn mer enn ett utfall. Når det er liten usikkerhet knyttet til tapsvurderingen og engasjementet er lite, kan bruk av bare ett scenario forsvares siden det ikke vil medføre vesentlig avvik. Dette bør

begrunnes i kredittsaker og tapsoppsett. Finanstilsynet pekte i den foreløpige tilsynsrapporten på at etterlevelsen av retningslinjene for beregning av individuelle tapsavsetninger fremsto som mangelfull. Finanstilsynet merker seg av styrets svarbrev at tapsvurderinger for andre kvartal 2023 er gjennomført i henhold til oppdaterte rutiner og med dokumentasjon i tråd med anbefalinger fra revisor.

2.3 Risikovekting av bankens utlån etter standardmetoden

2.3.1 Generell håndtering av risikovekter

Risikovektene som benyttes i banken tilordnes av kundeansvarlig. Banken har nettopp gått over til nytt system for dette, hvor det er mindre rom for skjønn og korrekt risikovekt skal komme automatisk når kundeansvarlig legger inn informasjonen om engasjementet. Banken har selv avdekket en rekke lån som var ilagt feil risikovekt i det gamle systemet, og gjorde en rekke rettelser i første kvartal 2023. Korrigeringsene førte til en svekkelse av ren kjernekapitaldekning på [REDACTED] prosentpoeng.

Det ble opplyst under tilsynet at banken framover ønsker å særlig følge opp høyrisikoengasjementer og innføre flere kontroller av risikovektingen. Finanstilsynet registrerer at banken er inne i en opprydnings- og forbedringsprosess og erkjenner at automatiserte løsninger er nyttige hjelpemidler og reduserer risikoen for personlige feil, men understreker at banken må ha et bevisst forhold til risikovektingen av sine engasjementer. At risikovekten til et engasjement er korrekt og, så langt det er mulig, gjenspeiler den faktiske risikoen engasjementet medfører, er avgjørende for god risikostyring og for at kapitalkravene skal være effektive. Finanstilsynet uttrykte i foreløpig rapport en forventning om at banken øker bevisstheten rundt risikovekting generelt og gjennomfører regelmessige kontroller av risikovektene også etter at nytt system er tatt i bruk. Dette inkluderer også oppfølging og evaluering av bruken av massemarkeds kategorien og hvorvidt redusert risikovekt for disse engasjementene gjenspeiler den faktiske risikoen banken er eksponert mot. Finanstilsynet tar til etterretning at styret ser alvorlig på at det har blitt avdekket feil og noterer at styret har påsett etablering av bedre rutiner og kontroller på området.

2.3.2 Spekulativ eiendomsfinansiering

Spekulativ eiendomsfinansiering er etter CRR art. 128 betegnet som høyrisikoengasjementer og skal ilegges en risikovekt på 150 prosent. Banken utarbeidet en rutine for dette ved årsskiftet 2022/2023 som foreløpig ikke er styrebehandlet. Etter Finanstilsynets vurdering framstår rutinebeskrivelsen noe knapp, særlig i lys av bankens portefølje, og angir kun forhåndssalg over 50 prosent som grunn til lavere risikovekt enn 150 prosent. Rutinen tar eksempelvis ikke for seg de forskjellige fasene av et byggeprosjekt.

Banken har også tidligere lagt kausjon fra aksjonærer til grunn for beregningen av forhåndssalg, uten at dette er drøftet nærmere i rutinebeskrivelsen. Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål ved om dette reduserer risikoen i engasjementet på samme måte som ved salg til eksterne kjøpere. Finanstilsynet trakk også fram et engasjement som ikke er vurdert til å være spekulativt, fordi det etter vedtektene har andre formål enn profitt. Finanstilsynet stilte spørsmål ved om dette egentlig kunne anses som risikoreduserende. Finanstilsynet tar til etterretning at styret i sitt svar skriver at risikovekten er i samsvar med reell risiko i engasjementet.

Banken har høy eksponering mot utvikling av fast eiendom, særlig boligprosjekter. Finanstilsynet peker på viktigheten av at banken bør ha gode rutiner for identifisering og korrekt risikovekting av spekulative eiendomsinvesteringer. Finanstilsynet opprettholder vurderingen fra foreløpig rapport

om at den høye eksponering mot denne sektoren tilsier at banken bør være nøktern i sin tilnærming og at dette bør reflekteres i rutinebeskrivelsen for høyrisikoengasjementer.

2.3.3 Risikovekting av misligholdte engasjementer

I oversikten over misligholdte engasjementer som banken sendte inn i forbindelse med tilsynet, framgår det at enkelte misligholdte engasjementer til bedriftsmarkedet er vektet under 150 prosent, til tross for at avsetningsgraden er betydelig lavere enn 20 prosent av engasjementsbeløpet. Hovedregelen etter CRR art. 127 er at misligholdte engasjementer skal risikovektes 150 prosent, men lavere vekt kan benyttes om utlånene er sikret med pant i bolig eller tapsavsetninger overgår 20 prosent av engasjementsbeløpet. Styret skriver at dette har vært et prioritert punkt å forstå i det nye kjernesystemet og at de har etablert nye, tilpassede rutiner. Styret skriver videre at risikovektene som følge av dette vil være korrekte. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning og legger til grunn at styret følger opp at banken har tilstrekkelig oppmerksomhet om risikovekting av misligholdte engasjementer framover.

2.4 Gruppering av tilknyttede motparter

Gruppering av motparter som på bakgrunn av kontrollrelasjoner eller økonomiske forbindelser utgjør en felles risiko, er viktig for alle finansforetak. For banker med begrenset virkeområde, både geografisk og næringsmessig, er det spesielt viktig å ha gode rutiner for å kartlegge hvilke motparter som skal anses som tilknyttede. Melhus Sparebank styrebehandlet rutiner for dette i februar 2021, og det ble blant annet presisert at 50 prosent eierskap er tilstrekkelig kontroll til at motparter skal grupperes. Innsendt dokumentasjon viser imidlertid at dette ikke er lagt til grunn for alle engasjementer, trolig skyldes dette at engasjementer inngått før de nye retningslinjene ble vedtatt, ikke har blitt gjennomgått. Finanstilsynet la i foreløpig rapport til grunn at banken følger opp dette og sørger for at alle engasjementer er gruppet i tråd med retningslinjene, og tar til etterretning at styret skriver at dette vil bli gjort i løpet av tredje kvartal 2023.

Av oversendt dokumentasjon framgår det at banken i ett tilfelle la indirekte eierskapsprosenter til grunn for gruppering, slik at to ledd med 50 prosent eierskap gir indirekte eierskap på 25 prosent og ikke grunnlag for gruppering. Finanstilsynets oppfatning er imidlertid at et selskap med 50 prosent eierskap i et annet selskap, kontrollerer beslutningene i dette selskapet og dermed også beslutninger angående datterselskaper der eierprosenten er 50 prosent eller høyere. Dermed har det øverste selskapet i strukturen i praksis kontroll over de to underliggende selskapene. Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål ved om en tilnærming med indirekte eierskap tilstrekkelig fanger opp de faktiske kontrollrelasjonene. Finanstilsynet merker seg at banken har hatt en annen fortolkning av regelverket, men at banken heretter vil legge Finanstilsynets tolkning til grunn.

2.5 Verdsettelse

Kapitalkravsforordningen artikkel 208, EBAs retningslinjer for innvilgning og overvåking av lån og Finanstilsynets rundskriv 5/2021 omhandler krav til verdsettelse av fast eiendom som pant for lån, herunder krav til bruk av verdsettere som er uavhengige av kredittprosessen. Finanstilsynet ba i den foreløpige tilsynsrapporten om styrets vurdering av hvordan foretakets rutiner og etterlevelse, inkludert dokumentasjon i kredittprosess, oppfyller kravene i regelverket til uavhengighet i verdsettelse og verdiovervåking. Finanstilsynet ba også om status i overvåking, oppfølging og oppdatering av sikkerhetsverdier på BM.

Finanstilsynet registrerer av styrets svarbrev at bankens første versjon av rutine for verdsettelse av næringseiendom ikke i tilstrekkelig grad sikret uavhengighet til saken ved intern verdivurdering,

men at rutinen nå er gitt presiseringer for overvåking og oppdateringer, slik at banken etterlever krav til verdsettelse i henhold til regelverket.

3. Likviditetsrisiko

I foreløpig tilsynsrapport påpekte Finanstilsynet at bankens markedsfinansiering utgjør om lag [redacted] av bankens forvaltningskapital og at banken bør ha spredte forfallstidspunkt på innlånene for å opprettholde en forsvarlig finansieringsstruktur, herunder tilstrekkelig durasjon. Andelen garanterte innskudd utgjør om lag [redacted] av totale kundeinnskudd, og den eksterne finansieringen har en gjennomsnittlig restløpetid på [redacted] enn for sammenliknbare banker. Finanstilsynet vurderte derfor at bankens likviditetsrisiko er høyere enn styrets vedtatte risikotoleranse – lav likviditetsrisiko. Finanstilsynet registrerer fra svarbrevet at styret vil jobbe for å øke løpetiden på bankens markedsfinansiering og andelen garanterte innskudd.

I henhold til policy for likviditetsrisiko skal banken være forsvarlig og langsiktig finansiert, i hovedsak med innskudd. Bankens likviditetsbuffer skal også sikre tilgang på likviditet i krisesituasjoner. I foreløpig tilsynsrapport noterte Finanstilsynet at det ikke var samsvar mellom bankens policy og øvrig dokumentasjon, og understreket at policydokumenter og annen dokumentasjon bør oppdateres og styrebehandles minst årlig. Finanstilsynet understreket at alle retningslinjer for likviditetsrisiko som er nedfelt i policyen, må følges. Videre ble det under det stedlige tilsynet opplyst at økonomiansvarlig slutter i banken i løpet av sommeren. Denne personen har gjennom mange år vært involvert i ulike oppgaver i banken, inkludert likviditetsstyring og kapitalinnhenting. I lys av dette var Finanstilsynet opptatt av at banken sikret seg gode skriftlige rutiner angående likviditetsstyring og kapitalinnhenting for økonomiansvarlig slutter. Finanstilsynet noterer at styret i sitt svar skriver at de vil påse at alle policydokumenter oppdateres og behandles av styret hvert år. Det opplyses videre at styret har fått løpende orientering om situasjonen i banken som følge av at økonomiansvarlig har sagt opp sin stilling, oppgaver er fordelt på nye ressurser og det er ansatt en erfaren senior controller som starter 1. november 2023.

4. Markedsrisiko

4.1 Styring og kontroll med markedsrisiko

Det fremgår av bankens policy at rammer for obligasjoner, sertifikater og verdipapirfond som investerer i obligasjoner og sertifikater, først og fremst skal sikre at banken har en tilfredsstillende likviditetsbeholdning av lett omsettelige verdipapirer (LCR-kvalitet). Policy for markedsrisiko setter maksimumsrammer for ulike plasseringer. I den foreløpige rapporten var Finanstilsynet av den oppfatning at markedsrisikoen banken kan eksponeres for i henhold til rammeverket i policydokumentet, ikke samsvarer med at bankens markedsrisiko skal være lav til moderat. Finanstilsynets vurdering i foreløpig rapport bygger på at banken i henhold til rammeverket har mulighet til å plassere en vesentlig andel av obligasjonsporteføljen [redacted] samt ved maksimal rammeutnyttelse på obligasjoner, sertifikater og fond risikere tap [redacted] ifølge bankens egen modell for stresstesting av markedsrisiko. Finanstilsynet ba styret vurdere forholdet mellom avkastning, risiko og kapitalbruk ved investeringer i obligasjoner med lav rating. I svarbrevet informerer styret om at rammen for obligasjoner, sertifikater og verdipapirfond som plasserer i denne type papirer har vært [redacted]. Finanstilsynet registrerer styrets opplysning om at nytt nivå på rammen skal være besluttet i styremøte 14. september, og som er mer tilpasset bankens nåværende behov og samtidig hensyntar forventet utlansvekst. Finanstilsynet noterer styrets opplysning om at den nye rammen som foreslås vil redusere bankens mulige tap ved full rammeutnyttelse til i underkant [redacted] ifølge bankens egen stresstestmodell.

5. Operasjonell risiko

5.1 Nøkkelpersonrisiko

I foreløpig tilsynsrapport påpekte Finanstilsynet at banken har høy nøkkelpersonrisiko. Særlig har dette vært tilfelle for økonomisjefens ansvarsområder og på risiko- og compliance-området. I svarbrevet viser styret til at banken har vært gjennom en omorganisering i 2023 hvis formål var å redusere denne risikoen, og at økonomisjef sa opp sin stilling i april. Styret viser til at det er opprettet en ny avdeling for økonomi og forretningsutvikling, at det er ansatt en ekstra person, og at oppgavene nå er fordelt på flere ressurser. Finanstilsynet tar til etterretning at styret oppfatter nøkkelpersonsrisikoen som godt håndtert.

5.2 Operasjonelle hendelser

I foreløpig tilsynsrapport registrerte Finanstilsynet at antall registrerte hendelser var noe lavt og understreket at god oversikt over operasjonelle avvik og andre uønskede hendelser er viktig for å vurdere nivået for operasjonell risiko i foretaket. Finanstilsynet noterer at styret opplyser i sitt svar at banken har gått til anskaffelse av et kvalitetssikringssystem, som også inneholder et system for hendelsesrapportering, og at styret vil følge opp at operasjonelle hendelser blir korrekt rapportert.

Det framgår av den skriftlige dokumentasjonen at enkelte av bankens ansatte har koblinger til kunder som driver omfattende næringsvirksomhet i bankens virkeområde. Banken har gjennomført en kartlegging av styreverv og eierposter for alle ansatte og styrebehandlet retningslinjer for identifisering og håndtering av interessekonflikter i august 2022. Finanstilsynet merker seg at både styret og administrasjonen er svært bevisst på mulige interessekonflikter som kan oppstå, og vil fortsette å øke de ansattes bevissthet rundt dette.

5.3 Utkontraktering

Bankens internrevisor gikk høsten 2022 gjennom rutineene knyttet til utkontraktering. I rapporten konkluderes det med at banken ikke hadde tilfredsstillende prosesser og rutiner til å følge opp utkontraktert virksomhet. Internrevisor pekte spesifikt på at det manglet en overordnet policy for utkontraktering, at ansvar for utkontraktering ikke var tydelig avklart og at det ikke forelå en fullstendig oversikt over utkontraktert virksomhet. Sistnevnte er påkrevet etter forskrift om meldeplikt ved utkontraktering av virksomhet §1.

Banken meddelte under tilsynet at det er ryddet opp i alle avtaler og at det er utarbeidet en fullstendig oversikt over alle avtaler. Det ble opplyst at banken ikke har hatt god nok oversikt verken over inngåtte avtaler eller hva som faktisk var utkontraktert, men at dette ikke ble tatt tak i grunnet ressursituasjonen. Finanstilsynet tar det pågående arbeidet til etterretning, men ser alvorlig på at styret har vært klar over manglene uten å gjøre endringer som sikrer at virksomheten etterlever krav i lov og forskrift. Finanstilsynet understreker betydningen av å ha god kapasitet og kompetanse til å inngå, følge opp og avvikle utkontrakteringsavtaler og at banken må gjøre konkrete vurderinger av hvilken kapasitet og kompetanse som til enhver tid skal være i banken for de forskjellige oppgavene som utkontrakteres. Styret må også vurdere hvordan banken skal sikre tilgang til nødvendig kapasitet og kompetanse for å ha kontinuitet i oppgavene.

I styremøtet 16. mars 2023 behandlet styret nye retningslinjer for utkontraktering, og banken arbeidet videre med øvrige tiltak frem mot sommeren. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport styret gi en oppdatert status. I svarbrevet skriver styret at det fikk en gjennomgang av status i arbeidet i møte

15. juni 2023, men går ikke nærmere inn på innholdet i denne. Finanstilsynet ber banken ettersende en kort statusrapport for arbeidet.

6. Bankens arbeidsplan

Det kom frem under det stedlige tilsynet og av bankens tiltaksoppfølging at banken erkjenner behovet for bedre styring og kontroll på flere områder. Det fremkommer av bankens arbeidsplan at dette gjelder spesielt utviklingsbehov knyttet til kredittrisiko, bærekraft, økonomi- og virksomhetsstyring, internkontroll og operasjonell risiko, samt tilhørende behov for organisasjonsendringer.

Finanstilsynet ba i den foreløpige tilsynsrapporten om en statusoppdatering på resultater og fremdrift knyttet til målene i bankens tiltaksoppfølging (arbeidsplan). I styrets svarbrev vises til tidligere innsendt dokumentasjon. Styret opplyser at det oppfatter at gjennomføring av bankens forbedringsarbeid er i tråd med oppsatt fremdriftsplan og målsettinger for kvalitet, og at styret forventer at kvaliteten på de omtalte områdene løpende forbedres utover i 2023.

I den foreløpige tilsynsrapporten fremholdt Finanstilsynet at bankens arbeidsplan inneholder mål og tiltak som burde vært hensyntatt og vært iverksatt langt tidligere, også på det organisatoriske området knyttet til nøkkelpersonrisiko og ressurser til styring og kontroll. Finanstilsynet anser at dette er kritikkverdigg. Finansforetaksloven § 8-6 angir at styret skal sørge for forsvarlig organisering av virksomheten, herunder påse at kravene til organisering av foretaket og etablering av forsvarlige styrings- og kontrollsystemer blir etterkommet. Finanstilsynet forventer at styret påser at det etableres tilfredsstillende styring og kontroll med virksomheten.

I den foreløpige tilsynsrapporten ba Finanstilsynet styret vurdere behovet for etablering av revisjons- og risikoutvalg og sørge for at styret til enhver tid har tilstrekkelig kompetanse og ressurser til å følge opp bankens forbedringsarbeid. I styrets svarbrev opplyses det om at styret i løpet av høsten 2023 vil vurdere om deler av styret skal etableres som et eget risiko- og revisjonsutvalg. Finanstilsynet ber om styrets vurdering og konklusjon, jf. avsnitt 7.

Finanstilsynet merker seg fra svarbrevet at styret følger opp bankens forbedringsarbeid periodevis og påser at arbeidet har tiltenkt fremdrift og kvalitet. Internrevisor [REDACTED] vil lage en sluttrapport over administrasjonenes gjennomføring ved årsskifte 2023/2024.

7. Videre prosess

Finanstilsynet ber om at banken innen utgangen av første kvartal 2024 ettersender og kommenterer følgende:

- kopi av protokoll der tilsynsrapporten behandles
- oversikt over oppdaterte og innførte rutiner der det foreligger
- kopi av styreprotokoller som behandler bankens forbedringsarbeid
- status på eventuelle rammebrudd og overholdelse av interne risikorammer, jf. 1.2.2.
- planlagt omfang for internrevisjonens arbeid for 2024 når den foreligger, jf. 1.2.4.
- status for arbeidet med bankens tapsmodeller og styrets vurderinger, jf. Finanstilsynets kommentarer i punkt 2.1.5.
- kort statusrapport knyttet til gjennomgangen i styremøtet den 15. juni 2023, jf. 5.3.
- internrevisors sluttrapport, jf. 6.

Finanstilsynet ber samtidig om at banken utarbeider og oversender en oversikt som viser øvrige tiltak, planer og fremtidige vurderinger styret har opplyst om i sitt svar til foreløpig tilsynsrapport, status for tiltakene og eventuell tidsplan for gjennomføring av tiltak som ikke er gjennomført, samt hvem som er ansvarlig for gjennomføringen.

Kopi av foreløpig tilsynsrapport bes sendt til internrevisor og valgt revisor.

For Finanstilsynet

May Camilla Bruun-Kallum
seksjonssjef

Arnold Nacuray Guddal
førstekonsulent